

ДОКУМЕНТИ
ЗА
БЪЛГАРСКОТО
ВЪЗРАЖДАНЕ
ОТ
АРХИВА НА
СТЕФАН
И.
ВЕРКОВИЧ

1860-1893

*Съставили и подготвили за печат
Дарина Велева и н. с. Трифон Вълков
под редакцията и с предговор от чл.-кор. Христо А. Христов*

СОФИЯ • 1969

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Петър В. Сарафов — с. Гайтаниново, 5 октомври 1869 г.

Моли Веркович да издействува стипендии за Одеса за младежи от селото му.

Господине Стефане, поздравлявамъ вы брацки!

Лани еще вы быхъ рекалъ, дали ще да е възможно да заберете грижа, за да са изпатетъ боедно и друго дете отъ нашето село въ Одесса, за да са изучатъ български и да бждатъ боедначъ просвѣтителе на нашета каза, а ваша милостъ мы рекохте, чи ще пишете за това предметъ на боединъ пріятель въ Одесса. И така на миналыа керванъ вы попитахъ, какво сте сторили, а ваше милостъ ми отговорихте, чи бѣхте писали, но ответъ ни бѣхте приели. Затова сега вы писменно пытамъ, дека остана таве работа, приехте ли ответъ отъ Одесса или не, и вы са жарко молемъ, ако сте пріели писмо, за да пойдатъ деца, да ми пишете, съ какъвъ начинъ можиме да ги пратиме, па ако не сте пріели еще писмо изъ Одесса относително до децата, моле ви са да пишете повторе, да не бы да е пропаднало първото ви писмо. И знайте, оти децата ще вы иматъ за баща, па казата и селото ни за големъ добродѣтель и името ви ще са помни во вѣки вѣковъ.

Чакамъ съ голема нетарпимостъ отвѣтъ и сжмъ вашъ искренный пріятель

Петаръ Вулчовъ¹

1869 5 8/врий, въ Гайтаниново

А. с. 168, л. 1

¹ Петър Вълчов Сарафов (1842—1915) от с. Гайтаниново. Дългогодишен учител и деец за църковна независимост, за което е бил представян за награждаване от Екзархията. Учил в Серес и станал гръцки учител в същия град (1861), после в Гайтаниново (1863—1864, 1869), Либяхово (1864), Зърново и другаде, като заменил гръцкия език с български. В 1873 г. станал пръв български учител в новооткритото училище в Мелник. След Освобождението дошъл в България, но Екзархията отново го върнала в Македония,

Петър В. Сарафов

за да отвори закритото в 1876 г. българско училище в Серес (1881), бил и надзирател на училищата в Серския санджак (1882—1884). От 1885 г. гъркоманите взели надмощие и българските дейци били подложени на преследвания. П. Сарафов заедно с поп Харитон бил заточен в Мала Азия, откъдето избягал и се установил в София. Тук работил като преподавател и преводач от турски език. Вж. за него Сп. Прокопов, пос. съч., с. 826—837, 857—860, 870—875.

Петър В. Сарафов — с. Гайтаниново, 26 октомври 1869 г.

Изпратен им е образован учител, който ще обучава децата им на български език. И други села ще последват примера на Гайтаниново.

Любезни мы приятелю г. Стефане!
братцки ви поздравлявамъ

Не вы бехъ извѣстилъ никогашъ до сега, че отъ неколко време на-самъ дѣиствувахъ въ нашето отечество да ся въведе въ селцкото ны очи-

лище матерный ны языкъ, каквото и бехъ канджрдисалъ селенето ны да тератъ народенъ учитель сасъ писмо отъ българцката въ Пловдивъ община, но за много време ни бехте приели никакавъ отговоръ, та затова отъ някни ви писахъ за децата. Но два дни преди да ви зема отговора одостоихме са да ны дойде очитель пратенъ отъ Пловдивъ, който е момакъ образованъ и ученъ на български и гръцки, мога да кажамъ совершенно.¹ Та затова ни наредихме прошеніе сега за децата, за да са поучетъ тамо на учители ны, па на кервана, кога ке дойдите у Сересъ сасъ учительтъ, ке мыслиме опщо за какъ да сж направи прошеніето. Отдавна ке не ви самъ писалъ, но заради защо ниможихъ да испалнемъ едно твърде малко ваше теране, не смѣхъ. Но пратилъ самъ въ едно село да тератъ, та ако намератъ ще ви пратж па за песны не дохождатъ въ нашето село твѣрде помаци, за да испытывамъ, а въ нашето село женцките песни не са толко важны за васъ. Верувамъ, че много ще са зарадувате за преобразеніето на нашето село и знайте, че покрай него и други ще сж приубѣрнатъ.²

1869 26-и 8/врий въ Гайтаниново

вашъ приятель
П. В. Сарафовъ

А. е. 256, л. 1

¹ Захари Бояджиев, вж. за него док. 321.

² Действително този процес бързо се извършвал и във в. „Македония“, IV, бр. 34 от 17. III. 1870 г. четем в една анонимна дописка, че в Серско 20 села вече „изчистиха училищата и църквите си от заразителныйт за тях греческий язык“.

Петър В. Сарафов — Серес, 5 март 1881 г.

Усилия на П. В. Сарафов да отвори българското училище и параклис в Серес. Срещу организирани действия на фанариотите да погърчат Източна Македония предлага да се поиска подкрепата на някое благотелно дружество и да се открият в Серес две четвъртокласни училища. Убийството на руския император Александър II.

1881 март 5-й, Съръ.

Любезний ми приятелю!
поздравлявамъ Ви сърдечно.

Съ радостъ Ви извѣстявамъ, че по заповѣдь на негово блаженство дойдохъ да отворѣж тукашно българско училище и параклисъ, нъ за жалостъ щомъ са опитахъ миналий понедѣлникъ да го отворѣж мѣст.[ната] властъ по желанието на тукашния гърски владика¹ запрѣти ми и ми заповѣда да си отида на отечеството; и тъй принуденъ съмъ тия дни да отидж въ Ц[ари] градъ съ прошение до народната ни Екзархия, за да издѣйствува една заповѣдь за свободното употрѣбление на майчиния ни языкъ въ училището и параклисътъ.

Въ посѣщението, което направихъ на достопочтената Ви фамилия, извѣстихъ са, че искате описанието на селата на Хрупишката кааза и на рѣка Алиакмонъ; щомъ са извѣстихъ за туй ваше желание посѣшихъ да Ви удовлетвориѣж; и тъй намѣрихъ единъ воденичаръ отъ столицата на казата Хрупища; едвамъ го обѣдихъ да ми разкаже нѣколко села, защото страховаше отъ нѣкоѣж злж сетнинж. Той ми каза, че Хрупишката кааза има више отъ 50 села, отъ които можѣ да ми разкаже само 23 и столицата; има да распитамъ и единъ дилгеринъ, който работилъ в тѣзи кааза и казвалъ, че знае добрѣ селата ѣ, и послѣ на отдѣленъ листъ ще Ви ги опишиѣж.

Г-не Верковичъ! Вий сте живѣли више отъ 30 години тука въ Сѣрѣ и най-добрѣ знаете целитѣ и българиубийственитѣ намѣрения на тукашнитѣ гърци, които знаете, иматъ рѣдовенъ Силлогосъ,² който ся располага съ единъ капиталъ више отъ 2 хил[яди] лир[и] тур[ски] и ся труди за погърчванието на цела Источна Македония; много добрѣ би било, ако обърнехте внимание на нѣкое благодѣтелно дружество върху туй славеноубийствено намѣрение на туй отъ една шепа племя и го убѣдяхте да отстѣпи една достаточна помощ за отваряне на двѣ четверокласни училища, едно мъжко и друго женско. Вий само, г-не Верковичъ, можете да си въобразите до колко щжтъ ся усуетѣжтъ народоубийственитѣ планове на туй куварно плѣмя и какъвъ потикъ ще ся даде на народното образувание въ тѣзи частъ на Македония, гдѣто вий сте живѣли цели 30 години, и гдѣто сте избобрѣтили и открили такива славянски старини, заради които целото славянство е дължно да се загрижи за просвящението на туй българи-мармашко плѣмя, което прѣзъ толкосъ бури, прѣзъ които е минало, е можѣло да спази такива драгоценности, които украсяватъ целото славянство.

На 3-й марта бързолѣтящий телеграмъ донесе цѣрната вѣстъ, че мрачнитѣ врагове на руското благоденствие слѣдъ много опитвание сполучили сж най-послѣ да умъртвижтъ миролюбивиятъ императоръ. Отъ тази неправедна смъртъ на н[егово] и[мператорско] в[еличество] покойниятъ императоръ и всички прокобятъ голѣми злини за целия свѣтъ. Дано да излѣзатъ лъжовни тия прокобения!

Съ приличнитѣ почитания остаѣж

Вашъ искренний
П. В. Сарафовъ.

А. е. 256, л. 4—5

¹ Натанаил, арнаути от Янина, нечуван българомразец.

² Силлогос — грѣцки комитет (клуб) за погърчване населението на Македония, основан в 1861 г. в Солун, с клонове в Серес, Битоля и другаде. Бил издържан от грѣцки революционен комитет в Атина, отъ грѣцки търговци и др. Главната му задача е била планоно до отваря и издържа специални грѣцки училища, кѣдето се подготвяли учители и учителки (издирвани и примамвани преди всичко из средата на българите) за селата с българско население. Неговите членове и грѣцките владѣи с клеветите и интригите си са били главни виновници, за да бъдат гонени българските учители и дѣцките за културно и национално пробуждане на българското население в Македония. (вж. „Право“, бр. 14 от 31. V. 1871, Ив. Снегаров, пос. съч., с. 105—106).

Петър В. Сарафов — Серес, 6 март 1881 г.

Кратки сведения за Хрупишката каза: имената на селищата, брой на къщите, жителите и тяхната народност.

Г-не Веркович!

Прочетохъ и писмото Ви, чрѣзъ което искате описанието на Хрупишката кааза. За сега не е възможно да ся извърши работа по който начинъ я искате, защото чловѣкътъ, който ми даде долоизложенитѣ имена на селата, не е въ състояние да ми разкаже за положението и разстоянието на всяко едно село отъ столицата Хрупища, за това бждете благодарни за сега само съ толко. Азъ отхождамъ въ Ц[ари] градъ и слѣдъ завращанието Ви щж ся потрудѣ да удовлетвориѣ желанието Ви напълно; надѣѣ ся, че въ завращанието ми щж намѣрикъ отъ Ваша страна писмо, въ което точно да ми излагате желаемиѣ Ви свѣдения.

Описание.

Хрупища, столицата на тезоименна нахия, е градецъ, състоящъ отъ 1000 къщи — 100-на турско-арнаутски, 500 влашки и 400 българи. Госново с. българи.

Старичина "

Лудуво "

Долене "

Сничане "

Могила "

Лубраде "

Добринища "

Папратско с. българи-помашко.

Забърдене "

Лжка с. гърско

Изгиле с. българи.

Граченъ "

Сойча "

Семусе "

Кирчища "

Нестрамъ "

Калища с. бъл[гар]ско и помашко мѣшено.

Марковене "

Пѣсякъ с. българи

Витанъ "

Мирославица арнаутско-турско.

Рѣка Алиакмонъ (Индже Кара су) извира отъ сѣвернитѣ върхове на гора Пиндъ; въ течението си, първо къмъ югоистокъ, послѣ къмъ сѣвероистокъ, минува и прѣзъ срѣдъ Хрупишката кааза.

За сега съ толко съмъ щете бждете благодарни.

1881 марта 6-й

Сѣрь (изъ дома Ви)

П. В. Сарафов

Петър В. Сарафов — [Серес, 11 декември 1881 г.]

Изпратил му е описание на Македония, написано на френски език. Преподава уроци по български език на децата на Веркович.

Достоуважаемий господине, [REDACTED]

Прѣди единъ мѣсець и повече чрѣзъ г-на директора на Солунска бълг[арска] гимназия Николай Райнова¹ Ви испроводихъ писмо заедно съ едно описание на Македония по французский языкъ² за пълно удовлетворение на Вашитѣ желания. Нѣ не знаѣхъ, дали г-инъ Райновъ Ви ги е испроводилъ. За това ако не ги сте получили, пишете му чрѣзъ Руското консулство въ Солунъ и искайте му реченото описание.

Миналий понедѣлникъ, 7-и т. м. почнахъ да предавамъ на любезнитѣ Ви чета — Марфа и Ильо уроци по български и съ неописана радостъ Ви пиша, че са научиха вече да прочитатъ и пишатъ, та най-вече госпожица Марфа ме учюди съ остроумието си. Сега имъ прѣвеждамъ Олендорфовата метода за изучванието на българский языкъ съ гърский. Надѣж се, че за Великъ-денъ щѣтъ Ви пишѣтъ по български, а кога си дойдете (Дай Боже!), да ги намѣрите съвсѣмъ пославенени. Любезний ми господине, ви мѣсто заплата, която ще ми дължите за изучванието на любезната Ви челядъ, искамъ изпълнението на прозбата, която тукашната Българска община Ви отправя.³

Съ дълбоко почитание и уважение остаѣхъ

1881 10/врий 11-й
гр. Сѣръ.

Вашъ искренний
П. В. Сарафов.

А. с. 256, л. 8—9.

¹ По това време директор на Солунската гимназия е бил Божил Райнов (1881—1882) а Никола Райнов е бил за кратко време учител в същата.

² Отнася се вероятно за книгата на Л. Лежан „Voyage en Bulgarie“. Le tour du monde XXVI, 1873, р. 113—170, обнародвана едновременно на френски и немски език през 1870 г. и съдържаща систематични данни за етнографията на Македония.

³ Вж. следващия документ.